

Helena onnistuu vakuuttamaan päähenkilön Jakubin ja hänen isänsä perinteisten uskomusten mielenterveyttä parantavasta vaikutuksesta levitoimalla elokuvan lopussa.

Šulikin ja Borušovičován symboliikan täyttämät elokuvat ovat syntyneet elokuvateollisuuden yksityistämisen aiheuttamien paineiden pakottamasta innovaatiosta. Pienen budjetin elokuvat hyödyntävät usein psykologisten kamarielokuvien intiimiyttä. Hyvin paljon riippuukin siis tekijöiden kyvystä kääntää resurssien niukkuus taiteelliseksi ratkaisuksi. Šulík työryhmineen on tässä onnistunut, kun taas Borušovičová on jäänyt vähän puolitiiehen. Esimerkiksi *Puutarhan* aita mahdollistaa tulkinnan puhtaasta symbolista aina ikoniseen aitaan. Elokuvan alussa puutarhaan muuttava Jakub yrittää kiivetä aidan yli. Aita kaatuu hänen allaan. Tarinan myötä aidan symbolinen ulottuvuus kehittyä ja se kasvaa rajaamaan sankarin mielenmaisemaa. Elokuvan lopussa aidan sisällä kukoistaa pääläelleen käännetty onnellinen symbolinen maailma, jota läntinen rationalismi ei kykene lähestymään. Borušovičován elokuvissa aitaa maalataan ja sitä vahvistetaan säilykepurkein, mutta sen merkitys on sidottu ulkopuolella vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen, josta elokuvan kolme naista haluavat eristäytyä. Mielenkiintoista yhtäläisyyksien kannalta on se, että kummankin elokuvan on tuottanut kaikkien Šulikin 90-luvun elokuvien tuottaja Rudolf Biermann.

Elokuviin voidaan nähdä myös pureutuvan 1990-luvun yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Molemmissa töissä korostuva, symbolisesti esitetty oman alueen rajaaminen rinnastuu näin Slovakian itsenäisyyteen ja pesäeron tekemiseen tšekien kanssa. Oman alueen rajoja vah-

vistettiin konkreettisin aidoin eikä alueelle tunkeutuminen enää onnistunut helposti. *Puutarhan* läpi kulkevat filosofit peilaavat slovakialaisen kulttuurin suhdetta yleiseurooppalaiseen traditioon. *Vaikka kuun taivaalta* naiset kuvaavat eri sukupolvien suhdetta menneisyyteen ja itsenäisyyden haasteisiin: tšekkiä puhuva isoäiti elää huolettomissa muistoissaan nykyajan harmeista murehtimatta, keski-ikäinen äiti on vanhan liiton katkeroittama, mutta tytär hakee paikkaansa yhteiskunnassa. Uuden alun hankaluutta kuvaa tyttären raskaus, jonka hän päättää aborttiin: Slovakian syntyminen itsenäiseksi valtioksi ei ollut kaikille mieliksi. Tämä voidaan myös nähdä kannanotoksi naisten itsemääräämisoikeuden puolesta.

Näitä slovakialaisia elokuvia ei ole tehty heijastamaan katsojen mielipiteitä; pikemminkin ne pyrkivät välittämään tekijänsä toisinaan hyvinkin henkilökohtaisen mielipiteen vallitsevista yhteiskunnallisista tilanteista. Molemmissa elokuvissa korostuu henkilöiden vastentahtoisuus samastua ympäröivän yhteiskunnan normeihin. *Puutarhassa* länsimaisen rationalismin vastustaminen vie lopulta voiton. Šulík kiinnittää katsojien huomion elämän pieniin asioihin, epärationaalisuuksiin ja lopulta intuiioon: moni asia on

hyvin ilman järkeenkäypää selitystä. Yhteiskunnasta eristäytyminen on myös tuttu lähihistoriasta: Tšekkoslovakian normalisoinnin aikana se tarjosi monelle henkisen rauhan valtiososialismin mielettömyyksistä.

Borušovičován ja Šulikin elokuvat sijoittuvat myyttien ja symbolien maailmaan. Aidan sisällä aika ei juokse. Tämän ajattomuuden – ja tietyllä tasolla myös paikattomuuden – voi rinnastaa 1990-luvun yhteiskunnalliseen epävarmuuteen: symboliikan kylälästävät otokset tarjoavat ja hakevat emotionaalisia selityksiä siitä kaikesta mitä valtiososialismin kaatumisen on jättänyt pirstaleiksi. Yhteiskunnallisen murroksen aikana jatkuvuutta ja tulevaisuuden suuntaa pyritään usein hakemaan historiasta. Suomen, Norjan ja Slovakian luonnosta on löydetty yhteisen identiteetin kyseenalaistamattomia symboleja. Tämä selittyy sillä, että maat ovat nuoria ja niiltä puuttuu kansallisen identiteetin vahvistamiseen käypä historia. Slovakiassa kansallismaiseman asemassa ovat jyhlät vuoret ja maaperän hedelmällisyys. Borušovičován ja Šulikin elokuvat työstävät maan hedelmällisyydestä kritiikin osasia vallitsevia yhteiskunnallisia trendejä kohtaan.

**Jarno Hänninen
& Jaakko Turunen**

Perusteos Venäjän hallinnosta

Anna-Liisa Heusala: *The Transitions of Local Administration Culture in Russia*. Kikimora Publications, Series A:12. Saarjärvi 2005. 375 s.

Anna-Liisa Heusala rakentaa väitöskirjassaan kokonaiskuvaa Venäjän aluehallinnon kehityksestä. Teos kattaa historiallisesti ajanjakson tsaarin ajasta aina

nykypäivään saakka. Keskeisenä käsitteellisenä välineenä on liberaalis-demokraattisen hallinnon ideaalityyppi, johon Venäjän todellisuutta eri aikakausina suhteutetaan.

Tutkimus perustuu laajaan historialliseen ja teoreettiseen kirjallisuuteen. Nykyisen aluehallinnon analyysissä kirjallista materiaalia peilataan myös

Murmanskin aluetta koskevalla tapaustutkimuksella.

Heusalan analyysin kolme avainkäsitettä ovat hallinnollisen muutoksen ideologia, rakenteet ja kulttuuri. Kunkin ajanjakson tutkimus rakentuu näiden käsitteiden mukaisesti kolmesta osasta, jotka on edelleen jäsennetty tiettyihin alateemoihin. Ideologian analyysi tarkoittaa ennen kaikkea hallinnon muutoksen tavoitteiden tarkastelua. Valtion rakenteita ovat säännöt ja resurssit. Hallintokulttuuri on sitten sekä organisatorisia rakenteita että ihmisten sosiaalista käyttäytymistä niissä. Kulttuuri ilmenee arvoissa – eli etiikassa ja käytännöissä – eli tietyissä menettelytapasäännöissä. Heusala tutkii kulttuurista muutosta nimenomaan strukturaationa giddensiläisessä mielessä, jossa toiminnan ja rakenteiden vuorovaikutus on olennaista.

Kun lähtökohta on strukturaation tarkastelussa, tutkija ei voi pitäytyä abstrakteihin hallintomalleihin tai organisaatiokuvioihin. Hänen on koko ajan etsittävä niiden yhteyttä toimijoihin, intresseihin ja toimintahorisontteihin.

Yleisellä tasolla tutkimuksen käsitteelliset lähtökohdat on määritelty ja kehitelty varsin selkeästi. Erityisen ansiokasta on nähdäkseen se, kuinka Heusala etenee yleiskäsitteistä hahmottamaan hallinnon transition erityislaatua hyödyntämällä sellaisia käsitteitä kuin riskit ja toiminnan ei-intentionaaliset tulokset. Transition hallinnon ekologiassa otetaan huomioon se mahdollisuus, että muutos tuottaa riskejä, jotka koskettavat organisaation eettistä perustaa. Lainsäädäntö ja sen toimeenpano tuottavat myös ei-tarkoitettuja sivuvaikutuksia ja institutionaalisoituvia dysfunktioita. Tästä lähtökohdasta Heusala päätyy tematisoimaan transition hallintoa nimenomaan riskihallintona. Sen ominaispiirteitä ovat mm. luottamuksen puute, systeemin

huono koherenssi, formalismi, rakenteellinen heikkous, poliittisten tavoitteiden korvaantuminen hallinnollisilla ratkaisulla, asiakassuhteiden kynnistyminen ja klikkien, nepotismin ja korruption kukoistus. Riskihallinnon käsite on tässä muodossa Heusalan itse kehittelemä ja näyttää monilla ulottuvuuksilla tuovan näkyviin erittäin tärkeitä ominaispiirteitä nykyisen Venäjän hallinnon pulmista.

Vaikka tutkija on onnistunut tehtävässään hyvin, tähän liittyy myös argumentaation kulkua koskeva ongelma. Voi kysyä, onko riskihallinnon käsite tutkimuksen lähtökohta vai pikemminkin tulos. Missä määrin esitetyt erityispiirteet voidaan tiivistää vasta työn empiirisen analyysin jälkeen? Tämä on luonnollisesti vaikea kysymys sellaisessa kunnianhimoisessa työssä, jossa analyysi on sekä käsitteellisesti että historiallisesti ladattua. Olen kuitenkin taipuvainen ajattelemaan, että kysymys on nimenomaan Venäjän todellisuuden kokonaisvaltaisesta kuvauksesta, jonka yleistäminen laajemmaksi riskihallinnon käsitteeksi voi olla jossain määrin ongelmallista.

Venäjän kehitystä koskevissa historiallisissa jaksoissa Heusala on löytänyt kunkin aikakauden kokonaishahmon. Tutkimuksen tulokset on kunkin ajanjakson osalta tiivistetty selkeiksi ideaalityypeiksi.

Ensimmäinen jakso valottaa yksityiskohtaisesti 1800-luvun reformien vaikutuksia aluetasolla. Lukija saattaa kuitenkin jäädä kaipaamaan jonkinlaista tiivistystä siitä, kuinka erityisestä ilmiöstä vanhan Venäjän hallinnossa on kysymys. Neuvostoliiton hallinnon monet erityispiirteet ja dramaattiset vaiheet on tiivistetty huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Perestroika hahmottuu osuvasti yhtäältä paluuna vallankumouksen alun tavoitteisiin, toisaalta yrityksenä rakentaa oikeusvaltion ja

modernin läpinäkyvän hallinnon elementit. Nykyisen hallinnon osin hyvinkin dysfunktionaaliset tulokset on saatu varsin selkeästi näkyviin. Tässä on huomattavasti uutta myös kansainvälisesti. Siihen liittyy kuitenkin myös vaikea ongelma avoimien prosessien kuvauksesta. Missä määrin kysymys on normatiivisen mallin postuloinnista tulevaisuuteen? Ideaalityypin systemaattisempi suhteuttaminen riskihallinnon käsitteeseen olisi tässä mielessä selventänyt argumentaatiota.

Liberaalis-demokraattisen ideaalityypin käyttöä tarkastelun lähtökohtana voi pitää oivallisenä ratkaisuna. Vaikka – kuten Heusala toteaa – tässäkin on kyseessä myytti, hyvän hallinnon horisontti tulee tällä tavoin erinomaisesti konkretisoitua kysymyksenasettelun pohjaksi. Voi kuitenkin kysyä, eikö ole Venäjän hallinnon kannalta kohtuutonta, jos sitä verrataan yksinomaan länsimaisen hallinnon ideaaliseen standardiin eikä reaalisiiin länsimaisiin todellisuuksiin. Monessa kohdassa jää epäilemään, että neuvostoliittolainen tai nykyvenäläinen hallintokulttuuri eivät sittenkään kaikilta osin ole kovin erilaisia kuin suomalaiset käytännöt. Suunnittomatalouden irratiionaalisia piirteitä löytyy meiltäkin. Puutteellinen informaatio, formalismi, koherenssin puute, hallinnonalojen keskinäinen lobbaus, selkeiden poliittisten päätösten puuttuminen ja epäselvästi kohdenetetut meluisat kampanjat ovat Suomenkin hallinnon arkipäivää. Vain sitaatit Stalinin tai Brežnevin teoksiin puuttuvat. Missä määrin suomalaista hallintoa voisi kuvata riskihallinnon käsitteellä?

Kaikkiaan Anna-Liisa Heusalan väitöskirja on monipuolinen ja tuloksiltaan rikas tutkimus. Muutamaa pientä kauneusvirhettä lukuun ottamatta se on muodoltaan viimeistelty. Teksti on joskus yhtä läpitunkematonta, kuin Venäjän hallinto konsanaan, mutta

lukijan uurastus tulee palkituksi. Poikkeuksellisen ansiokasta on se systemaattisuus, jolla tutkimuksen kokonaisuus ja perusargumentaatio on rakennettu. Kun tämä on tehty Venäjän monella tapaa vaativissa oloissa, kysymys

on huomattavasta intellektuaalisesta suorituksesta. Työllä on pysyvää merkitystä kansainvälisessä Venäjän tutkimuksessa.

Markku Kivinen

Konfliktialueesta kontaktialueeksi

E.A. Balašov (1996). *Karelski perešejek – zemlja neizvedennaja. Tšast 1. Jugo-Zapadnyi sektor: Levobereže reki Sestry i Kivennapa.* St. Peterburg: Iz-vo V. V. Valdina Novo Vremja.

E.A. Balašov (2002). *Karelski perešejek – zemlja neizvedennaja. Tšast 2-3. Jugo-Zapadnyi sektor: Uusikirkko–Kuolemajärvi–Kanneljärvi [Poljany – Krasnaja Dolina – Pobeda].* St. Peterburg: IPK Niva.

E.A. Balašov (2003). *Karelski perešejek – zemlja neizvedennaja. Tšast 5-6. Zapadnyi sektor: Koivisto – Johannes [Primorsk – Sovetski].* St. Peterburg: IPK Niva.

D.I. Šitov (2002). *Karelski perešejek – zemlja neizvedennaja. Tšast 4. Vostočni sektor: Rautu–Sakkola [Sosnovo - Gromovo].* St. Peterburg: Normedizdat.

D.I. Orehov (2004). *Karelski perešejek – zemlja neizvedennaja. Tšast 7. Tsentralnyi sektor: Krasnoselkoje–Baryševo [Muolaa–Äyräpää].* St. Peterburg: IPK Niva.

Dmitrijev A.P, Lihoi E.I. (2003). *Priozerskaja zemlja: istorija i kultura: Kniga po krajevedeniju.* St. Peterburg: IP Kompleks, Priozersk.

Karjalan kannas on raja-alueita. Fyysisen maantieteen kannalta se on paikka, jossa Fennoskandia ja Venäjän tasanko kohtaavat. Kannasta voidaan perustellusti pitää siltana läntisen ja itäisen maailman välillä.

Venäjän keisarikunnan pääkaupungin perustaminen Nevan suulle määräsi pitkälle alueen kohtalon. 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa Venäjällä ilmestyi Viipurin Karjalaa käsitteleviä tutkimuksia, kuten N. Ozeretkovskin ja V. Severginin teokset. 1800-luvulla Karjalan kannaksesta tuli venäläisten matkailijoiden portti Suomeen, ja tuolloin ilmestyi Suomesta kertovia matkaoppaita, joissa kuvailtiin myös Karjalan kannaksen nähtävyyksiä.

Neuvostoliiton aikana alueen virallinen historia alkoi ideologisten syiden takia vasta 1940-luvusta. Tavallisen neuvostoliittolaisen kadunmiehen oli käytännössä mahdotonta saada tietoa alueen menneisyydestä. Paikalliset kotiseutututkijat, kuten viipurilainen E. Kepp, julkaisivat kuitenkin yksittäisiä tutkimuksia. 1990-luvun alusta alkaen Pietarin ja Leningradin alueen asukkaiden kiinnostus Karjalan kannasta kohtaan on kasvanut. Karjalan kannas on kuitenkin vielä suurelta osin tutkimatonta seutua niin venäläisille kuin nykysuomalaisillekin.

Historia- ja kotiseutuyhdistys Kareljan tuottama kirjasarja oli yksi ensimmäisistä Karjalan kannaksen historiaa avaavista teoksista. Karelija on vuonna 1989 perustettu yhteiskunnallinen järjestö, jota johtaa E.A. Balašov. Sen tarkoituksena on tutkia Karjalan kannaksen historiaa, suojella, kartoittaa ja entistää materiaalisin ja henkisen kulttuurin muistomerkkejä sekä palauttaa alueen vanhaa, neuvostoajalla hävitet-

tyä paikannimistöä. Yhdistys on julkaissut viisi kirjaa, jotka käsittelevät joko yhtä Karjalan kannaksen pitäjää tai muutamaa naapuripitäjää (ennen vuotta 1939 voimassa olleen hallinnollisen jaon mukaisesti). Teoksissa kuvataan ensin lyhyesti Karjalan kannaksen keskeiset vaiheet ja sen jälkeen esitellään yksittäisten kylien historiaa suomalaisten lähteiden avulla. Vuoteen 1940 asti käytettyjen paikannimien rinnalla kirjoittajat mainitsevat myös asutuskeskusten, jokien ja järvien nykyiset nimitykset. Kirjoissa on seikkaperäistä historiallista tietoa, kuvauksia paikkakuntien arkielämästä, tietoa pitäjissä asuneiden perheiden sukunimistä ja muita mieleenpainuvia yksityiskohtia.

E.A. Balašovin kirjat kattavat Karjalan kannaksen lounaisosan. Sarjan aloittaa Siestarjoen vasenta rantaa ja Kivennavan pitäjää käsittelevä kirja. Seuraavat käsittelevät Uudenkirkon, Kuolemajärven ja Kanneljärven pitäjiä sekä Koivistoa ja Johannesta. D.I. Šitov on kirjoittanut Raudun ja Sakkolan pitäjistä. Hänen teoksessaan on historiallisten valokuvien ja karttojen ohella myös nykyajasta kertovia valokuvia. Kirjailija on perehtynyt hyvin kuvaamiinsa kyliin ja muistopaikkoihin. Muolaan ja Äyräpään pitäjistä kertovan kirjan on kirjoittanut D.I. Orjohov. Kirjoittajilla on runsaasti historiallista tietoa, varsinkin vuosilta 1917-1944.

D.I. Šitov osoittaa kirjansa esipuheen lukijalle, joka on mahdollisesti syntynyt ja kasvanut jossain Karjalan kannaksen kylässä ja haluaa täydentää tietojaan kotipaikastaan. Teos loppuu jostain syystä vuoteen 1944 vaikka neuvostoajan historia on monille yhtä vieras kuin ruotsalaisen tai suomalaisen ajan historia. Toisaalta Karjalan kannaksen nykyisten asukkaiden, Venäjän kansalaisten, historia alueella alkaa vasta toisen maailmansodan